

MAGYAR KURIR

A' FELSÉGES CSÁSZÁR ÉS APOSTOLI KIRÁLY KE-
GYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indult Bétsből, Pénteken November 18-dik napján, 1814-dik esztendőben.

Sant-Domingó — Haiti Királyság.

Néhány tisztelettel, a' miolta mindea tudósítások, a' mellyeket ezen szigetről olvastunk, belső legirtóztatóbb hadakozásnál, pusztításnál, és inségnél egyebet nem foglaltak magokban, Most egyszeriben más színbe öltöztek mindenek; úgy rajzoltatik-le a' sziget, mint valamely tündes és jó rendbeszedetve lévő Státus, a' hol a' szántás-vetés virágoznak, a' mesterségek, a' keresmény, és tudományok huzdittatnak, 's a' hőltességnek principiumai virágoznak. Az eddig egy irtóztató vérszomjúhozónak és kegyetlennek lenni íratott Szeretsen Christof, most, Henrik Király nevezett alatt, mint egy tiszteletet érdemlő Uralkodó úgy festetik-le, 's olly pompás előadások érkeznek az ő Udvartartásának fényessége felől, a' mint tsak valaha a' Frantzia Császári Udvari Státus megjeleat a' közönség előtt. Az a' nagy ellenkezés, a' melly ezen szigetnek régi és mostani állapotja között találhatik, arra adott sokaknak okot, hogy annak mostani lerajzoltatását kétségbe hozzák, 's hogy, ha szintén tsupa mesének lenni nem állittják is, legalább felettébb nagyítottnak lenni tartásák, és hogy az egész előadás azért hirdettetett volna ki illy fényesen, hogy a' Frantziák annyival is inkább lehetetlennek lenni véljék a' szigetnek erőszak által való elfoglalhatását. —

Hogy pedig más felől Frantzia ország ennek vissza foglaltathatásán minden kitalálható erővel el nem múlatja iparkodni fel lehet tenni, ha ezen szigetnek nevezetességét és fontosságát meggondoljuk. Ez egy olyan nagyságú termékeny sziget, hogy ha illendően műveltetetne, egyedül az egész Európát eltarthatná kávéval és cukorral. Sokak úgy vélekednek, hogy a' Frantzia országlószék igen könnyűnek tartja, ezen szigetnek visszafoglaltathatását, így okoskodván, először, hogy ha a' Christoph vezérjeit, a' kik ő velemintsenek megelégedve, a' Frantzia Király a' magok rangjokban megerősíti, ezek az ő mostani urokokat nem soká mind elfogják hagyni — másodsor, hogy a' Christoph minden udvarnokjai és egyéb polgári tisztviselői között kettőnél, tudni illeik az Erseknél és a' külső dolgokra ügyelő Ministernél Gróf Limonadénál több, alig találhatik tsak olyan talentumú ember is, hogy olvasni és írni tudna. —

Az Anglus írók ellenben, a' kiknek a' Sant-Domingói kereskedőkkel való esmerettségekre nézve, ezen szigetnek állapotja felől hitelesebb tudósításaik lehetnek, másképpen vélekednek: —

„A' Sant-Domingói Szeretsen vezérek, úgy mond, kik között Verrier, Romain, Roanez, Toussaint-Brave; Noel-Joakim, Etienne-Magny, Daux Filep, Jasmin, és

Achille a' nevezetesebbek, az óta hogy őket az ő fekete Urok Hertzsegekké, Grófokká tette, 's nékik a' magok új titulusaikhoz illő fényességnek fenntartására, nagy uradalmakat ajándékozott, egész hűséggel viseltetnek hozzá, 's magokat a' lefolyt három esztendőök alatt, mind titulusaikban mind uradalmaikban meggyökérsítették. Az óta, hogy ez a' fekete Király a' thronusra felült, az ő uralkodása alatt lévő kerületekben még eddig semmi belső nyughatatlanság nem történt sohol, s' a' véltartók közzél el nem állott tőlle tsak egy is. Hogy a' belső Kormányozás 's világosodás' állapotja sem éppen oly gyenge lábakon álljanak az ő országában, elég világosan kitettük abból: hogy a' finantziára 's az egyéb belső dolgokra ügyelő Ministerek, forma szerént való számadást adnak-bé esztendőnként a' költségről és jövedelemről; hogy a' belső dolgokra ügyelő Minister a' fekvő jószágoktól való adot, forma szerént való mérték szerént reguláztatja; és hogy minden ítélszékeknel Notáriusok, minden kerületekben Földmérők, minden Ekklesiákban a' Státustól fezetődő Oskolamesterek vannak; sőt hogy a' tanuló ifjuság között a' szorgalmatossabbnak, jutalmat osztanak-ki. —

„Ha valamely országlásbéli Constitúció már valahol illy erős lábra kapott, 's ha a' lakosok' java annak kívánságaival, a' ki őket maga alá akarja hajtani, olly nagyon ellenkezik, mint ezen Szeretsenek 's azon Európaiak között van a' dolog, a' kik amazokat az uralkodásból ki akarják nyomni, látni való, hogy ezen esziben a' Frantziáknak Sánt-Domingó ellen való próbátételje, ha ők azt mostanság tsakugyan meg fogják tenni, könnyen olyan gyűmoltstelenül végződhetik, mint a' végződött, a' mellyet utóbb tettek volt nagy költséggel. Az ezen szigetet illető kérdés most forog-fenn Párisban a' Követek' kamarájának gyűlésében: elválik nemsoká, hogy mit fog yegezni.

Annak a' Toussaint-P-Ouvertü. re nevű hatalmas Szeretsenek, a' ki régebben, de ugyantsak ezen Frantzia revólúciónak ideje alatt, Sánt-Domingói uralkodóvá lett volt, 's a' ki végezetre Frantzia országnak egy tömletzében halt-meg, egy fiatskója még életben van. Chichesterben egy Hobbs nevű Auglus fogadta fiává.

Ennek a' Sánt-Domingónak visszavéttetése annyival is terhesebb dolog, hogy ott a' Szeretsenek és Kortosok, az Európából oda származott fejer lakosokhoz képest felettébb szamosok, és nem rég olvastuk a' közönséges levelekben, hogy azok ezeket azzal fenyegetik, hogy jaj lesz nékik, mihelyest fegyveres erő talál Európából oda kiszállani, a' végre, hogy a' szigetet erőszakkal elfoglalja.

Egész földje' leirasát, Politikáját, és Státistikáját előadni ezen szigetnek, most igen bajos volna. Tsak arról a' részről tudunk valamit, a' hol Christoph Király uralkodik. Mit tsinál a' más részen Pethion? mit tsinál más valaki azon a' részen, mellyet a' Frantzia revólúció előtt a' Spanyolok birtak? mind ezekről nagy halgatás van. Ha Nagy Britannia minden Európai birtokaival egygyütt 6000 négyszeg mértföldekre tétetődik, úgy egész Sánt-Domingót Nagy Britannia' egy-negyed részének lenni mondhatjuk. Nagy Britanniának 6000 négyszeg mértföldjein 15 és 16 millió között van a' lakosok száma, és így Sánt-Domingóban is lehetnének közel 4 millió lakosok: de nintsenek, vagy legalább a' Frantzia revólúció előtt nem voltak több valami 534 ezernél, a' kik között alig találtak 30 ezer Európai fejer emberek. A' Szeretsenek' száma 480 ezerre tejt; a' kortosok, avvagy öszszeházasodott Szeretsenektől 's Európaiaktól származtaké 24 ezerre: de a' veszedelmes időkhöz ezen utólsoktól sem remélnhetnének a' fejer lakosok több barattságot, miat a' feketeiktől.

Svédzia és Norvégia.

Minekutána Dániai Keresztély Princz a' Norvégiai Királyságról való lemondást a' 25 személyekből álló követtség' kezébe egész formaszereztetette 's azután a' Svédziai biztosok a' gyűlésbe behívatottak volna, egygyik ezek közül, Báro Rosenblad, beszédet intézett a' Svédziai Király' nevében a' Norvégiai Rendekhez, melyben egyebek között ezeket mondja nekik: —

„Az Eidswooldi Constitúcióban (mellyet a' Keresztély Princz intézetei szerent készítettek volt a' Rendek magoknak) tétetődő változások, melyeket a' Király elkerülhetetlenül szükségeseknek lenni itél, semmi fele tekintetben meg nem fogják sérteni a' népnek jussait. A' Lutherána Religiónak oltalmaztatása, a' nép' képviselői jusanak feuntartatása, az ő törvényhozása 's adozásának önön meghatározásabéli szababsága, a' végrehajtó hatalomnak meghatároztatása 's a' törvényekkel megégygyező gyakoroltatása, az Ország' tisztjeinek a' Constitúcióval megégygyező számadások, a' birói hatalomnak függetlensége, 's a' nyomtatásbéli szabadsággal való megsérthetetlen élés mellett, mind ezeknek megtartatása mellett, nem egyebet fognak a' ti Constitúziótokon tétetődő változások illetni, hanem egyedül tsak a' Skandináviai két országok között köttetendő új szövetséget 's az ebből szükségesképpen következő Kormányozásbéli intézeteket. Nem egymást fénygető fegyverekkel, hanem atyafiságos közfogással kell emlekutána 's a' Svédziai és Norvégiai embereknek egymást köszönteni, 's a' haza' közönséges ditsőségén és szabadságának megtartatásán, munkálodoi.”

Már most a' Svédziai Koronaörökös is meg fog Feldmarschal Gróf Essentől 's Generális Gróf Adlerkreutztol, es egy tsupa Norvégiai testörző csoportostkától kísértetvén, Kristiániában jelenni.

Generális Gróf Bennigsennek, a' ki azzal az Orosz armádával, melyet Sándor Császár, az ő vezérése alatt Svédzia'nak segítettésére rendelt vala, miud ez ideig *Holsátziában* tartózkodott, megízente ő Svédziai és Norvégiai Koronaörökös Hertzege, hogy mivel Norvégianak állapottya már most végképpen meghatároztatva van, tehát *Holsátziában* ezen Orosz seregekre is tovább semmi szükség nintsen, melyre nézve onnet utnak indulhatnak oda, a' hova az ő Felséges Császárjok parantsólói fogja.

Ennek a' Gróf Bennigsennek a' Kard Rend nagy keresztjét ajándékba küldötte a' Svédziai Király nevében, a' maga megelegedésének kinyilatkoztatásául, a' nevezet Koronaörökös Hertzege.

Frantzia Ország.

A' Követek' kamarájában lefolyt hosszas és heves vitékedések után az Emigránsoknak még el nem idegenítettett vagyonaikat illető kérdés. Tsak a' voksolással három napok teltek-el. Minden tizkelyre, minden változtatásra, és minden hozzáadásra nézve, külön külön esett a' voksolás. E' megesvén az egész munkát, minden változásokkal és módosításokkal egygyütt, új formába vétette az előlülő, 's e'képpen hotsátotta azt Nov. 4-dik napján ismét voksolás alá. A' tagok 192-ten voltak jelen, kik közül 169-tzen helybe hagyták, és tsak 23-man nem hagyták helybe a' kérdésben forgó törvényt, melyhezképpest kihirdette az előlülő, hogy ezen törvény a' Követek' kamarája által meg van erőssittetve. E' már most a' Pairek' kamarája' eleibe vitették.

Mint hogy ez a' törvény a' Frantzia revolúzió'nak következesei között egy igen fontos Historiai Akta; tehát egész valóságában ide nyomtatattjuk, mint következik: —

1). Az Ország' Constitúziójának kihirdetése előtt kiadott minden ítélet-tételek, végzések, kihirdetett Akták, és

törvényesen szerzett jások, mellyek az Országlószéktől a' kivándorlásra nézve kiadatott Törvényeken és Aktákon fundáltaknak, fenntartatnak, 's valamint a' Státus, úgy más akár melly harmadik személy ellen is, tellyes és tökéletes erővel bírnak. —

2). Minden mozdúlhatatlan, a' kivándorlásért sequestráltatott vagy confiskáltatott jószágok, valamint szintén azok is, a' mellyek az ilyen jószágok között, osztálynak vagy örökségi következésnek rendje szerint a' Státusra szállottak és most a' Státus' jószágai közé tartoznak, in n a t u r a visszaadattatnak tulajdonosaiknak, örököseiknek, vagy örököseik helyett valóknak.

Azok is vissza adattatnak, mellyek az *Amortisations*-kassának által adattattak 's még most is annak birtokai között vannak, mihelyest ezen kassának valamely elégtétel szerethetik ezen jószágokért. —

3). A' jószágokból vett haszon nem adattatik vissza: hanem egyéb számolásokból békjővő summák, az olyan eladott, nemzeti jószágok árra, mellyekért az idő már eltölt, de még le nem fizettettek, a' Státus' uradalmainak kassái által felszedtetvén, a' nevezett jószágok' régi birtokosaiknak, örököseiknek, vagy örököseik helyett valóknak által adattatnak. —

4). Továbbá, mint a' 2-dik tikkelyben mondattatik, vissza adattatnak azok a' jószágok is, a' mellyek, minekutánna eladattak vagy által engedettek, de a' határozott időre az árrok le nem tétetvén, a' Státus' kassáihoz, valamely *titulus onerosus* alatt vissza estek, 's mostanában a' Státus' jószágai között találtatnak. —

5). A' feljebb való tikkelyben meghatározatva lévő esetben csak azt az előpénzt tartoznak a' régi birtokosok vagy örököseik megfizetni a' Státus' uradalmi kassáinak, a' melly előpénzt azok a' vásárosok adtak volt a' jószágra, kiktől ez a' meg nem fizetésért ismét vissza vetetett,

hogy ez az előpénz ezen utólsóknak ismét vissza adattathassék. Az előpénzt illető *liquidatio* a' bevett regulák szerint az Uradalomnál vitetik véghez. —

6). Azok a' jószágok, mellyeket a' Státus, a' kivándorlottak jószágaiért tserében bír, az ezen törvényben meghatározatott fenntartásokkal megégygyezőleg adattassanak által azon jószágok' régi birtokosaiknak, örököseiknek, vagy örököseik helyett valóknak, mellyekért ezen jószágokat a' Státus tserébe bírja. —

7). Nem adattatnak vissza azok a' jószágok, mellyek a' Státusnak valamely szolgálatjára fordítottak, valaméddig szükségeknek fog tartatni, hogy arra a' célra szolgáljanak, a' melyre határozatva vannak: hanem az ezen jószágokból való hasznóvételhez képest való kárnak vissza fordittatása, a' Státusnak 1816-ra való számadásában reguláztassék.

8). Hasonlóképpen kivételnek a' visszaadandó jószágok között, a' törvények vagy az adminisztrációt illető rendeletek által az ispotályok', szegények-házak' javára, 's egyéb jóltévé célra végképpen oda adatott jószágok. —

Hanem, ha ennekutánna ezek a' kegyes vagy jóltévé intézetek, törvényhozói végzéseik szerint annyi *dotáziókat* kapnak, hogy ezek a' feljebb való tikkelyben említett jószágokat mellyek t. i. ezen intézetekre *provisoriai* módon fordítottak volt, akkor ezek a' magok régi tulajdonosaiknak vagy örököseiknek vissza adattatnak.

9). Vissza kell adni továbbá, mint a' 2 dik tikkelyben kifejeztetik, az olyan jószágokon fundáltatott summákat, magános személyek által rendeltetett pénzeket, 's az olyan adósságokat, mellyeknek birtokaik most a' Státus' kezében van. —

10). Azokat az Aktziákat is vissza kell adni, mellyeknek summája égygyütt vétetve a' hajótsatornáknak árrát teszi; azt a' részét tudni illik, a' melly a' Betsület

Légióknak költségeire fordított, csak akkor, minekutánna a' múlt Jul. 19-dik napján költ Rendelet szerént ezen Aktziák a' mondott célra többé nem fordíttatnak; azt a' részt pedig, a' melly még most is az Országlöszéknek kezében van, haladék nélkül, mihelyest azok, kiknek ehhez jussok van, kívánni fogják; végezetre azt a' részt, melyet kezéből már kibocsátott az Országlöszék, azonnal, ha a' meghatározott idő eltelvén, az Aktziák ismét az Országlöszék' kezében vissza kerülnék. —

11). A' régi tulajdonosok, örökösök, vagy az ő örökösök helyett valók, jószágoknak visszakívánása végett azon Prefektusokhoz járuljanak, kiknek Departamentjeikben az ő jószágok vannak.

12) Minekutánna a' Prefektusok az uradalmaknak és erdőknek igazgatóikat meghalgattatván, a' jószágkeresőknek tulajdonságaikat és jussait megértették, s azok felől meggyőződtek, küldjék a' Dokumentumokat és az indító okokat a' finantziái Státustitokhoz. —

13). A' finantziái Státustitoknok mind ezeket a' kérelmeket adja által azon biztosságuk, a' melly a' végre ki leszen rendeltetve, hogy a' visszaadásról végzést tegyen. —

14). A' jelen lévő törvények ereje szerént vissza adatandó jószágokra nézve, az 1816-dik esztendő Januariusának 1-ső napjáig semmi féle pert nem kezdhetnek a' kívándorlottaknak hitelezők: egyéb tekintetben, minden igaz utakat módokat elkövethetnek adósságaiknak megkívánására nézve, —

A' Király e' hónap 5-dik napján, Angoulem Hertzegtől, Gróf Blaccastól, és a' tésztörző sereg fő Kapitányától Hertzeg Berthiertől kísértetvén, a' Státustanátsból azon szálába ment, melyben a' mesterségeknak azon művei tartatnak, melyek nem soká a' közönség' eleibe ki fog-

nak tétettetni. Eltávozásakor így szollott ő Felsege nagy meglepéddel: — „Nagy képzelődéssel voltam a' Frantzia Orskolának előmenetele felől, de az, a' mit éppen láték, minden várokozásomat feljül haladja.“

Hertzeg Wellington és a' Frantzia K. Princzek Compiègnében vadászattal töltötték idejüket; a' hol legelőször mutattak Frantzia országban róka vadászatot s hányták mesterségesen a' rókákat fel a' levegőbe.

Azt jegyzik-meg a' Frantzia törvényhozó két kamaráról; hogy a' Pairek' kamarájában sokkal hatalmasabban beszél az oppositzió (a' Ministerekkel ellenkező rész), mint a' Követek' kamarájában; s nagyobb talentumok műtetják abban magokat, mint ebben, melyre nézve annyivel jobban sajnálja a' Közönség, hogy a' Paireknek tanácskozásaikban nem jelenhetnek meg a' nézők. Azonközben még issok dolog közönségesse leszen bizonyos tartományokon olyan is, a' melly a' Pairek' tanácsában történik. Peldának okáért közönségesen tudatik, hogy némelly Pairek igen heves beszédeket tartottak a' Ministerek ellen, azzal vádolván őket, hogy megsértették a' Constitúziót. Egyébek között név szerént említik Marschal Maedonaldot, mint a' ki nagyon szembe tűnt volna egy beszédjéért, melyben arról panaszkodott, hogy sok közönséges tisztviselők csak szabad akarat szerént letették légyen hivataljaikból, olyan tisztviselők, a' kik a' magok hivataljok felől az Országlásnak megváltozásakor bizonyosokká tétettek vala. Hogy a' palérozott közönségeknek nagyobb része az Oppositzióknak a' Ministerek ellen inséződő principiumaiban megszokott egygyezni, közönséges dolog az országokban, hanem Frantzia országnak mostani állapotjáról azt lehet megjegyzeni, hogy itt éppen ez az Oppositzió, melly a' törvényhozóknak két kamaráikban a' Ministereknek

némelly tselekedeteiket gyalázza: azonban a' Királyhoz igen nagy hajlandósággal van, jó czélzásait nagyon betsüli; 's éppenséggel és egyenesen ez az Oppozitzió az, a' melly az előbbeni országlásbeli despotismusnak is legnyilvánosabb ellensége volt.

Vagy két nagy emberről, kik az előbbeni országlás alatt fő rangú hivatalokban voltak, ilyen jegyzések tétetnek egy levélben, a' mely Oktober' 27-dikén indult Frautzia országból: —

„A' Bassanói Hertzeg (Maret) Dijonban lakik familiájával egyetemben. A' Király testvér ötse az Artéziai Gróf, a' minap Dijonban is járván, udvarolt néki a' nevezett Hertzeg, 's nagy kegyelmességgel fogadtatott ő Királyi Hertzsegtől; jó sakáig beszélgetett véle. A' Hertzegnét is maga eleibe bocsátotta ő Királyi Hertzsege. — „A' Rovigói Hertzeg (Savari) néhány hónapoktól fogva a' maga falusi jószágaiban lakik; Párisban ritkán megyen; többire csak vadászattal tölti idejét. — „A' Vicenzai Hertzeg (Coulaincourt), a' múlt nyárnak elejétől fogva, Normandiában a' maga Coulaincourt nevű kastélyában lakik. Néhány barátjai tartózkodnak nálla. Canisi névű Grófnéval, a' Josephina Császárné volt tisztelet-tévő Udvari Dámájával, a' ki a' Császári Udvarhoz tartozott aszszonyok között egygyik legszebb és legkedvesebb volt, házossági életre lépett. Azt beszélik, hogy egy emlékeztető iráson dolgozik, a' mellyett ki akar nyomtattatni.

Olasz Ország.

A' Wallisi Hertzegné Florentziából, minekutánna ott 5 napokig, a' Nagy Hertzegről eránta bizonyított minden fele alisztelet-tételek között, 's minden fele ritkaságoknak megnézegetésével, időt töltötte volna, útját Okt. 27-dikén Roma felé tovább folytatta. —

A' Caninói Hertzegnek (Bonaparte Lucianának az a' szerentséje vala Oktober 22-dik napján, hogy a' maga Angliából vissza érkezett felségét, Ca stel-Gondolfóban Pápa ő Szentségének bémútatassa. Oktober 29-kén elhagyta a' Szent Atya ezen falusi (villánus) lakást, és bémérent Romába.

Keservesen írják Turinből, hogy az ott lévő Universitást és Akadémiát, igen szomorú sors érte legyen. Egy Királyi parantsolat által a' Theologianak nem csak mind azok a' Professorai, a' kik itt a' Frautzia uralkodás alatt a' Gallicana Ekklesia' principiumait tanították, hanem a' Physikában, Mathesisben, és Orvosi és egyéb tudományokban való minden derék embereit, elvesztette. Több mint tizenöt derék Professorok számlálatnak nevenként elő, a' kik letéteitettek.

A' Nápolyi Király ismét egy nagy katonai gyakorlást tartott a' Capodichinai lögerben. Jelen voltak minden Követek és idegenek, a' kik most Nápolyban tartózkodnak. Az utolsók között említettik Esterházi Miklós ő Hertzsege is, és sok Anglusok. Minnyájok a' Királyi sáterban fölöstökömöztek.

Nov. 16-dik napján adtak 100 Forint Huszas penzért 260 7/8 forintot Váltószedulában. Egy Cs. aranyért 12 forintot 7 krt.